

GENÇLERİN AİLE İÇİNDE ANNE BABA İLE ANLAŞMAZLIKLARI

Doç. Dr. Mahmut TEZCAN*

Toplumumuz sürekli olarak değişmekte ve bu değişme, aile ortamına da yansımaktadır. Aile ortamında eski geleneksel ana baba ve genç ilişkisine değin davranış kalıpları değişmekte ve yeni ilişkiler ortaya çıkmaktadır. Aile ortamında ortaya çıkan bu yeni ilişkiler, kent ailesinde daha fazla ortaya çıkmaktadır. Çünkü kent ailesi, her toplumda kırsal kesim ailesine oranla daha yoğun değişikliklere sahne olmaktadır. Bu durum ülkemizdeki kent ailesi için de böyledir. Ortaya çıkan bu yeni ilişkiler çok fazladır. Fakat biz bu yazımızda bu yeni ilişkilerden sadece bir tanesini oluşturan ana, baba ve genç anlaşmazlıklarına değinmek istiyoruz. Bu konu, "Kuşaklar çatışması" kavramı ile de ifade edilmektedir.

Açıklamalarımız, bu konuda yaptığımız araştırmalar ve diğer araştırmaların bulgularına dayandırılmıştır. Anlaşmazlıklar aslında her tür grup ilişkilerinde söz konusudur ve doğal bir süreçtir. Bu sebeple aile içinde gencin ana babasıyla anlaşmazlıkları da doğal bir ilişki biçimidir.

Peki ülkemiz gençleri anne babaları ile hangi konularda anlaşmıyorlar? Değişik araştırma sonuçlarına göre bu soruyu yanıtladım:

Başlıca Çatışma Konuları:

Çatışma, anlaşmazlık alanları, ülkemizde yerleşim birimlerine göre değişiklik göstermektedir. Köyde başlıca çatışma konuları, evlilik (istenilen kişinin eş seçilmek istenmesi), meslek seçimi (Mesleğe müdahale, köy dışında iş bulmak istenmesi, köy dışında çalışmak isteği) ve giyim kuşam konularında oluşmaktadır. (Atalay, 1976: 94). Kasabalarda ise, yine, eş seçimi, meslek seçimi, çalışma gevşekliği,

* Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü

çalışma disiplininin zayıflığı, boş zaman faaliyetleri ve geleneksel normların ihlâli, başlıca çatışma alanlarıdır (Kıray, 1964: 116-117): (Magnarella, 1974: 104-105).

Kent yerleşmelerinde çatışma alanları oldukça çeşitlenmiştir. Araştırma bulgularımıza göre gençlerin anne-babalarıyla en önemli çatışma alanları şunlardır: Okul ve öğrenim sorunları, siyasal konular, gece dışarı çıkma, belirli saatlerde eve dönmek ve evde bulunmaya zorlanış, beslemek üzere bir hayvanın eve alınışı, yetişkinlerin bir konuyu gereksiz yere uzatması, kardeşlerle ilişkiler, beslenme konusu ve biçimi, üzerlerine fazla düşülmesi, sağlığa dikkat etmemek, boş zaman uğraşmaları, arkadaş seçme, karşıt cinsle arkadaşlık, geleneklere önem vermeme ve ev işlerine yardım. Bunların çoğu özgürlük elde etme ile ilgilidir (Tezcan, 1981: 81-82).

Kent Gençliği Üzerine Yapılan Diğer Araştırma Bulguları:

Variş'in ergenler üzerine yaptığı bir araştırmada kızların yalancılıkları, izinsiz gezmeleri, eve geç kalmaları, büyüklerin işlerine karışmaları, açık saçık giyinmeleri, kardeş geçimsizliği başlıca çatışma konuları olmuştur.

Erkeklerle ilgili çatışmalar ise daha çok tembellik, içki-kumar gibi kötü alışkanlıklar, samimi arkadaş edinme ve büyüğe itaat, saygısızlık gibi anlanlarda belirmiştir (Variş, 1968: 67).

Baymur'un lise öğrencilerinin sorunları ile ilgili araştırmasında (Baymur, 1961: 19), öğrencilerin ailesel sorunları olarak en çok anne babalarının yeteri kadar öğrenimli ve kültürlü olmadıkları, karşıt cinsten arkadaş istemedikleri ve onların bugünkü yaşamın gereklerine ayak uydurmadıklarına öğrencilerin üzüldükleri belirlenmiştir. Bu hususlar çatışma ile yakından ilgilidir. Ayrıca öğrencilerin ailesel sorunları ile ilgili olarak ikinci derecede yakındıkları alanlar şöyle sıralanmaktadır: "Ailem benden pek fazla şeyler umuyor, annem ve babamla kişisel sorunlarımı konuşamıyorum, hata yapınca aileme söylemekten çekiniyorum, ailem eve geç gelmeme kızıyor, ev yaşamındaki anlaşmazlıklar huzurumu kaçırıyor, cinsiyet sorunlarımı ailemden öğrenmeğe imkân bulamıyorum, geçim zorluğu evimizde huzursuzluk yaratıyor".

Tan'ın bir araştırmasına göre (Tan, 1977) erkek ergenlerin aneleri ile olan yoğun sorun alanları, okul ve ders çalışma, kardeş ilişkileri, gezme ve izin gibi boş zaman uğraşlarında görülmüştür.

Babalarla kızların en yoğun sorunları, okul ve ders çalışma, arkadaş ilişkileri ve gezme, izin gibi alanlarda olmaktadır.

Liseli kız öğrenciler üzerine yapılan bir araştırmada (Tükel, 1977) çatışma alanları olarak, sırayla, daha çok özgürlük, dışarı çıkma izni, disiplin), erkeklerle arkadaşlık, kişisel hayat görüşü, ders çalışma, giyim-kuşam, zevkler, siyaset, din ve ev işlerine yardım tesbit edilmiştir.

Yazar bu çatışma alanlarına rağmen kızların anne babalarıyla genellikle sağlıklı ilişkiler içinde olduklarını belirtiyor.

Gökçe, gecekondü gençliği üzerine yaptığı bir araştırmada, gençlerin yarısının anne babalarıyla çok iyi anlaştıklarını, büyük bir çoğunluğun ise arada sırada tartışmaya giriştiklerini, fakat genellikle anlaştıklarını ifade ettiklerini belirtmektedir (Gökçe, 1971: 102). Adı geçen araştırmada örnek olarak gencin evlenmesinde son sözü büyük bir çoğunlukla babanın söylediği belirlenmiştir (Gökçe, 1971: 104) ki bu da genç ile babanın anlaşmasını gösterir.

Kent gençleri üzerine yapılan araştırmalardan birisi de Köknel'indir. Bu araştırmada gençler ana babalarınca çocuk muamelesi görmekten, anlaşılmamaktan, sorumluluk verilmemekten, baskıcı ve otoriter tutumlarından, kararlara katılmamaktan yakınmaktadırlar (Köknel, 1970: 44-45).

Semin, gençlerin sorunlarını araştırırken onların ailelerinden yakınmalarına değinmiştir. Gençler özellikle ailelerinin tutuculuklarından, özgürlüklerini kısıtlamalarından, bağınazlıklarından, çocuk yerine konulmaktan, babalarının otoriter davranışlarından, anlayışsız ve hoşgörüsüzlüğünden, fikirlerinin alınmamasından, kendilerine söz hakkı tanınmamasından, kızlara baskıların erkeklerden fazla oluşundan şikâyetçi olmuşlardır (Semin, 1964).

Oskay'ın Ankara, Çankaya Lisesi'nde yaptığı bir araştırmaya göre kız öğrencilerin hem anne, hem de babalarıyla uyumsuzluk içinde buldukları konular şunlardır: (Oskay, 1982) Anne-babaların, kızların erkek çocuklarla arkadaşlıklarına izin vermemeleri, seçtikleri arkadaşları beğenmemeleri, aynı cinsten arkadaşlarla geziye ve seyahate izin vermemeleri, erkek arkadaşlarını eve getirmelerine kızmaları, geceleri dışarı çıkmaya izin vermemeleri, ders çalışmak için sürekli denetimleri, siyasal düşünce farklılıkları, dayak atmaları, gençlerin görüşlerine önem vermemeleri, liseyi bitirince evlenmeye zorlamaları.

Erkek çocukların anne ve babalarıyla anlaşmazlıkları ise: karşıt cinsten arkadaşlıklara izin vermemek, saç sakal uzatmaya engel oluşları, siyasî eylemlere katılmaya engel olmaları, kendi seçecekleri birisiyle evlendirmek istemeleri gibi konulardır (Oskay, 1982).

Lise gençliği üzerinde yapılan yeni bir araştırmada ise ailelerin en çok arkadaş seçimi, ders çalışma ve meslek seçimi gibi konularda öğrencilere karıştıkları görülmüştür. (Gökçe, 1984; 66). Yine aynı araştırmada ana babanın fiziksel ve ruhsal açıdan kırıncı davranmaları, çocuk yerine koymaları ve özgür davranışları engelleyerek her şeye karışmaları öğrenciler tarafından ana babanın hatalı tutumları olarak belirtilmiştir (Gökçe, 1984: 69).

Anlaşmazlıklarda anne babaların tutumu nasihat etmek biçiminde olduğu gibi dayak da olabilmektedir. Kızıp bağırarak da başyürülen yollardan birisi. Lise gençlerine ilişkin bir araştırmada, anlaşmazlık çıktığında sorunu çocuklarıyla konuşarak, tartışarak çözen anne babaların oranının oldukça az olduğu görülmüştür (Sükmensüer, 1984; 11).

Üniversite Gençliğinde Kuşaklar Çatışması:

Üniversite gençliğinde de çatışma sürmekle birlikte, lise gençliğine oranla azalmıştır. Çünkü ergenlik dönemi sorunlarının yoğun olduğu dönem daha çok lise çağlarıdır. Bu sebeple üniversite genci bilinçli hareket ederek olur olmaz şeyleri bahane ederek çatışmaya düşmez. Üniversite gençliğinde kuşaklar çatışmasına ilişkin araştırmalar fazla değildir. Bir grup Eğitim Fakültesi öğrencileri üzerinde yaptığımız araştırmaya göre (1982-83 dönemi 2. sınıf öğrencileri) öğrencilerin en çok para harcama ve harçlık yetersizliği sebebiyle çatıştıkları görülmüştür. Ailelerinden uzakta yurtlarda ve ayrı kentlerde yaşayan öğrenciler ailelerinin gönderdikleri harçlığın az, yetersiz oluşu sebebiyle çatışmaktadırlar. Ana baba, genci çok para harcamakla suçlamaktadır. Bundan başka, siyasal görüş farklılıkları, dinsel görüşler ve boş inançlar, kız-erkek arkadaşlığı, eş seçimi, tarımsal işlerde çalışmak istemeyiş, tatillerde ailesinin yanında olmak istememe, boş zaman değerlendirme biçimlerine müdahalelerde belirli ölçülerde çatışma alanlarını oluşturmaktadır. Görüldüğü gibi çatışma konularının bir kısmı, lise gençliği ile benzerlik göstermektedir. Kuşkusuz gençlerin çoğunluğunun ailelerinden uzakta oluşları (üniversite öğrenimi için büyük kentlerde oluşları) çatışmayı nisbeten azaltmaktadır.

Yurt Dışındaki İşçi Ailelerinde Kuşaklar Çatışması:

Kuşaklar çatışması, iki ayrı kültürde yaşayan Almanya'daki Türk işçi çocuklarında çok yaygındır. Bu sebeple gençler, tepki olarak evden kaçmakta ve çeşitli kurumlara sığınmaktadırlar (Vassaf, 1983: 11). Evden kaçanlar, Avrupalı yaşlıları gibi davranmaya, giyinmeye, konuşmaya özen duymaktadırlar. Böylece kendi kültürlerinin gelenek-göreneklerine ters düştükçe ana baba ile çatışmaktadırlar. Okuyan gençler açısından ise, okulda teşvik gören, desteklenen davranışlar, evde dayak ve çatışma konusu olmaktadır. Kız-erkek arkadaşlığı, eş seçimi, siyasal düşünce farklılıkları, ekonomik yönden gencin çalışmaya zorlanması, boş zaman değerlendirme biçimleri, başlıca çatışma alanları olmaktadır.

Araştırmamızda gençler, yetişkin kuşakların en beğenmedikleri yanları olarak onların tutuculuklarını, bağnazlıklarını, katı kurallara bağlılıklarını, otoriter davranışlarını, hoşgörüsüz, anlayışsızlıklarını belirtmişlerdir. Kendilerini rahatsız eden en önemli sorun olarak ailelerinin özgürlüklerini kısıtlamalarını belirtmişlerdir. Okul ve öğrenim sorunları ve ailede her türlü fikir anlaşmazlıkları da önemli sorunları arasındadır. Öğrenci sorunları daha çok alt sosyo-ekonomik düzeydeki gençlerde yoğunudur. Kızlar daha çok fikir anlaşmazlığı, arkadaş ilişkileri ve eve yardım konusunda sorunlara sahipken, erkekler, okul ve öğrenim, evlenme ve ekonomik durum sebebiyle sorunlar içerisindedirler.

Öyleyse anlaşmazlık sebepleri nelerdir?

Anlaşmazlık sebepleri:

Literatürde kuşaklar çatışmasının genel sosyo-kültürel sebepleri olarak pek çok hususa değinilmiştir. Bunlar arasında teknolojik devrim (Makinalaşma, teknik araç gereçlerin artışı gibi), bilgi patlaması, artan, uzayan eğitim süresi, ve bunun sonucu olarak uzatılmış bir gençlik döneminin ortaya çıkışı, demografik sebep (Bir yanda gençlik sayısının artışı, diğer yanda ayrımcılıklara sahip yaşlılardan oluşan kutuplaşmış bir demografik yapı, gençliğin gençlik olarak bilinçlenmesi ve değer değişimleri belirtilmektedir. Araştırmamızda öğrencilerin yarısı, kuşaklar çatışmasının sebebini, değer değişmelerine bağlamaktadırlar (Tezcan, 1981: 44). Daha sonra toplumun sosyo-kültürel ve ekonomik değişimi sebep olarak gösterilmiştir.

Değer değişmelerinin anlaşmazlıklarda önemli bir sebep olduğu anlaşılmaktadır. Ana baba ve gençlerin değerlerinin farklılığı, kuşkusuz onların farklı zamanlarda toplumsallaşmalarından ileri gelmektedir.

Anlaşmazlıkları Önleme:

Anlaşmazlıklar teşvik mi edilmelidir yoksa önlenmeli midir? Bu sorunun yanıtını bir kısım sosyologlar, "teşvik edilmelidir" biçiminde vermektedirler. Çünkü onlara göre, anlaşmazlıklar aile içi bağları güçlendirir, aile grubunu bütünleştirebilir, daha da önemlisi, değişmeyi uyarabilir. Fakat tabiki bunu bir dereceye kadar teşvik etmelidir. Yâni, muayyen bir noktaya kadar teşvik edilebilir. Ondan sonrası grubu çözülmeye kadar götüreceği için, artık, çatışmanın teşviki söz konusu olamaz.

Kuşaklar çatışmasının önlenmesi gerektiği görüşü ise, onun toplumda toplumsal sorunlara, dengesizliklere, yabancılaşma olgusuna yol açması sebebiyle benimsenmektedir. Tabi anlaşmazlık, ileri dereceye geldiğinde bu sonuçları doğuracağı için kuşaklar arasındaki anlaşmazlıkların olmaması istenir. İşte, anlaşmazlıklar bir toplumsal sorun durumuna gelmişse önlenmesi gerekir görüşü ağırlık kazanmaktadır. Yâni anlaşmazlık şiddeti fazla ise ozaman önlenmesi gerekir.

Anlaşmazlıkların derecesini azaltmak için bazı çözüm yolları düşünülebilir. Şimdi bunlardan birkaç tanesine değinelim.

Öğrencilerin görüşlerine göre kuşaklar çatışmasının önlenmesi için, öncelikle, sorunlara ortaklaşa yaklaşmak, diyalog kurmak, karşılıklı sevgi-saygı ve anlayış yoluyla iki kuşağın düşüncelerini birleştirmek gerekmektedir.

Yetişkinlerin eğitim farklılıklarını gidermek ise, öğrencilerin ikinci derecede belirttikleri bir önlemdir.

Üçüncü olarak, toplumun değiştirilmesi, ekonomik, toplumsal, kültürel kalkınmanın gerçekleştirilmesi, eşitliğin, barış ve özgürlüğün sağlanması gerekmektedir (Tezcan, 1981: 167).

Anne babadan beklentiler olarak da, daha yakın ve arkadaşça ilişki ve özgürlük öğrencilerin ısrarla belirttikleri bir husustur. (Tezcan, 1981: 168).

Gençlere ailede ve toplumda bazı sorumluluklar vermek ve imkânlar tanımak, çatışmaların şiddetini azaltır. Çünkü gençler, genellikle, yetişkin yaşamına katılmak, yetişkinlerin sahip oldukları haklardan yararlanmak istemektedirler.

Yaşlıların belirli ölçüde, konferanslar, seminerler ve iletişim araçları ile eğitilmeleri de anlaşmazlıkları kısmen önler. Ergenlik döneminin sorunlarını bilen anne baba ona karşı daha anlayışlı, hoşgörülü davranır. Anne babanın otoriter davranışları, baskıları, gençleri sürekli olarak başkaldırmaya yöneltmiştir. Toplumumuzda anne baba davranışı genellikle otoriterdir. İşte anne babanın gençlik, aile ilişkileri gibi konularda bilgi sahibi kılınması, onların eğitilmesi, gençlerle anlaşmazlıklarını azaltacaktır. Sorunlara iki kuşağın ortaklaşa yanaşması, diyalog içinde olması, karşılıklı sevgi-saygı, anlaşmazlıkları geniş ölçüde azaltır. Başka bir ifade ile, iki kuşak arasında iletişimi sağlamak ve sürdürmek gerekir.

Şunu unutmamak gerekir ki, her iki kuşak da birbirine muhtaçtır. Hele yaşlıların bilgileri, hayat deneyimleri, destek ve güvenlik kaynağı oluşları, gençlerin vazgeçemeyecekleri niteliklerdir. Yaşlılar da gençlerden yeni bilgileri öğrenir, evlât sevgisini tadarlar. İşte toplumumuzda aile hayatında genellikle otokratik ilişkiler söz konusudur. Oysaki demokratik ilişkilerin egemen olduğu aile ilişkilerine daha çok ihtiyacımız var. Ülkemizde köy ailesine oranla kent ailesinde demokratik ilişkiler daha fazla yaygınlaşmaktadır. İşte karşılıklı saygı sevgi bu tür ilişkilerin olduğu ailelerde daha fazladır ve çatışmayı azaltır. Bu tür ailelerde kararlar ortaklaşa alınır. Ailede herhangi bir sorun olduğunda gencin görüşleri de sürekli olarak alınır ve o da kararlara katılır. Esasen gencin istediği de budur. Kendi sözünün de geçmesi, onun görüşünün de alınarak onun görüşüne değer verilmesi, ana babasıyla anlaşmazlıklarını geniş ölçüde azaltır. Esasen değişen toplumumuzda bu tür aile ilişkileri yaygınlaşmaktadır. Böylece de anlaşmazlıkların azalacağı söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Tezcan, Mahmut:** Kuşaklar Çatışması-Okuyan ve Çalışan Gençlik Üzerine Bir Araştırma, Ankara, 1981.
- Gökçe, Birsen:** Orta Öğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları. Ankara, 1984, M.E. Gençlik ve Spor Bak. Yayını.
- Vassaf, Gündüz:** Daha Sesimizi Duyurmadık. Avrupa'da Türk İşçi Çocukları. İstanbul, 1983, Belge Yay. No: 20.
- Atalay, Beşir:** Köy Gençliği Üzerinde Sosyolojik Bir Araştırma. Erzurum, 1976.

Kıray, Mübeccel: Ereğli, Ankara 1964, DPT Yay

Magnarella, Paul: Tradition and Change, U. S.A., 1974.

Varış, Fatma: Ergenin Gelişmesine Etki Yapan Kültürel Faktörler. Ankara, 1968, A. Ü. Eğitim Fak. Yay.

Baymur, Feriha: Lise ve Dengi Okullara Devam Eden Öğrencilerin Problemleri. Ankara 1961, M.E.B. Yay. Çoğaltma.

Gökçe, Birsen: Gecekondu Gençliği, Ankara 1971, Hacettepe Üni. Yay.

Köknel, Özcan: Türk Toplumunda Bugünün Gençliği. İstanbul 1970.

Semin, Refia: Gençlerimizin Psiko-Pedagojik Problemleri. İstanbul 1964, İ. Ü. Edebiyat Fak. Yay.

İNCELEMELER

Oskay, Gülten: Değer Yargıları Yönünden Ana-Baba Çatışması. Psikoloji Dergisi, Cilt 4, Sayı 14-15, Haziran-Eylül 1982.

Sükmensüer, Yaşar: Liseliler-Kuşak Çatışmasını Nasıl Yaşıyor? Cumhuriyet Gazetesi, Gençlik Eki, 1, 13 Mart 1984.

Tan, Hasan: Ergenlerin Anne ve Babaları İle Olan En Önemli Problem Alanları. 10. Milli Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi, Ankara 1977.

Tükel, Selma: Liseli Kızlarımız. Milliyet Gazetesi, 12 Nisan 1977.